

Lépni kell

Dr. Hódi Sándor Szolnokon

„Mond meg nekik, hogy pusztulunk, veszünk,
Mint oldott kéve, széthull nemzetünk...”

(Tompa Mihály: A gölyághoz 1850.)

Dr. Hódi Sándor Adán él, a jugoszláviai Vajdaságban. Az MDF megyei szervezete és az MMIK közös vendégeként előadást tartott Szolnokon. Előadásának lényegét és beszélgetésünket kommentár nélkül teszem közzé.

— Demográfiai helyzet-elemzéssel kezdem. Jugoszláviában jelenleg 430 ezer magyar él, ebből 380 ezer a Vajdaságban, az eredeti magyar területen. Furcsa, hogy még Szlovéniában létezik a magyaroknak kulturális szövetsége — sőt, már pártot is beszélnek — addig a szerbiaihoz tartozó Vajdaságban ilyen nem létezik.

A Vajdaságot tarka etnikai környezet jellemzi: 20—21 nemzet, nemzetiség található benne a statisztikák szerint. Ennek 50—52 százaléka szerb(!), ezután következnek a magyarok, románok, szlávok, montenegróiak, stb. Megjegyzem, hogy a magyar határhoz közel eső, a magyarok által leglátogatottabb szabadkai község (ez egy decentralizált közigazgatási egység, öt ilyen van a Vajdaságban) lakóinak már csak 49 százaléka magyar.

Évente egy százalékkal csökken a magyarok száma!

Mi ennek az oka, ha jobb helyzetben vagyunk, mint a felvidéki, erdélyi magyarok? Látszólag jobban. Elsőként említsem a külföldi munkavállalásokat, amelyekkel számtalan jugoszláv állampolgár élt, így a magyarok is, alapvetően anyagi okok miatt. Azt reméltük, hogy visszatérve megélejtik gazdaságunkat, szellemi életünket. De rengetegen nem jönnek vissza. Elvesztettük őket is, s a szülőképes nők nagy hányadát, és a külföldi, idegen nyelven zajló oktatás miatt egy egész harmadik generációt. Nemcsak a kül-

földre távozás okoz gondot, hanem a belföldi mobilitás is. Falvainkból az agrárpénzesség kilátástalansága miatt — tódul a városokba, s ott az asszimiláció veszélye sokkal nagyobb. A Vajdaságban minden harmadik házasság vegyes, az ezekből a kapcsolatokból született gyermekek zöme a későbbiekben inkább szerbnek vagy horvátnak vallja magát. Meg kell említenem egy problémát. Új identitásfogalom jött létre: sokan jugoszlávnak vallják magukat, ide tartozik a vajdasági magyar anyanyelvűek csaknem 10 százaléka is. Végül elég, ha csak a tényeket sorolom: nálunk a legalacsonyabb a népesség szaporulata, a legelőregedtebb a lakosság, a legmagasabb az öngyilkosságok, a válások száma a magyarság körében. Eddig ezek az adatok a szőnyeg alá voltak söpörve, mondván, hogy nekünk van a legjobb helyzetünk. Próbáltam Magyarországon közzétenni kutatásaimat, de elzárkóztak a publikálás elől. A közeljövőben talán lehetőségem nyílik az adatok közzétételére.

A második nagy kérdés-kör, amit érinteni szeretnék az intézményhálózatunk. Jelenleg van magyar tanszékünk a Vajdaságban és egy Hungarológiai Intézetünk. Két színházunk, az úvidéki és a szabadkai közül az utóbbi már agonizál; folyóiratunk, napilapjaink ugyan vannak, de az újakat nem kaptuk meg. Az iskolahálózat érint bennünket a legkínosabban. Az elemi iskoláink fele, lassan már kétharmada szerbül tanul. Ha a létszámtól tesszük függővé a falusi iskolások helyzetét, akkor nemsokára nem lesz hol magyarul tanulniuk a magyar gyerekeknek. A demokrácia nagyon jó, de a

statisztika — ebben a helyzetben — befolyásolja az iskolarendszert is. A szülők a gyermekek jövője érdekében — úgy gondolják, hogy már az óvodától kezdve át kell állni. Felesleges magyar közegbe helyezni a gyermeket, hiszen később — a lehetőségek miatt — úgyis szerb vagy horvát nyelven kell szakmai tanulmányokat folytatnia. Elhangzott az a javaslat is, hogy a szabadkai egyetlen tanítóképzőt be kell zárni. De magyar nyelven tanító magyar tanítókat szerbül képezni — abszurdum.

A Vajdaságban a beiratkozásokor 18—19 százaléknyi a magyarság létszáma. Elemi iskolát 16 százalék, középiskolát 7 százalék, egyetemi főiskolai végzettséget 2—2,5 százalékuk szerez. Ezek után nem csoda, ha értelmiséghiányban szenvedünk. Különösen, ami „az elit értelmiséget” jelenti, azokat, akik fölállják a magyarság ügyét. Sajnos, a közülünk kulcspozíciókba kerültek passzív kivárára rendezkedtek be. Hiányzik a szakértelmiség — tanulmányaikat szerb, horvát nyelven írják. Rendkívüli publikációs probléma, hogy vissza kell fordítani műveiket magyar nyelvre. A dolog másik oldala az, hogy mintegy 10 éve még több százán tanulnak közülünk magyarországi iskolákban. Sajnos ez az időszak lezárult, ma csak meghatározott számú gyerekek jöhetnek tanulni ide, s alapszinten erről alig lehet beszélni. Mi ebben most nem tudunk lépni, ezt Magyaror-

szágon kellene megszervezni. Törékennyé válik értelmiségünk képzésünk.

Ma nálunk a kollektív nemzettudat összeroppant, ezt fölállalni, erről egyenes derékkal, nyílt tekintettel nem lehet. Fogatkozunk azok is, akik identitás-zavarunkon kapaszkodtak fel. Politikai vonatkozásban senki sem képviseli közösségünket. Sem a köldöttrendszer, sem az öngazgatási rendszer nem váltotta be a reményeket. Jelenleg az a helyzet, hogy kisebbségből nemzetiséggé fogatkoztunk, és semmi kapcsolatunk nincs a Magyarság többi részével.

Magánkapcsolatokat építgetünk, s az önkéntes zajló folyamatoknak csupán passzív szemlélői vagyunk. A jugoszláviai magyarság elkülönülésében nagy szerepe van a korábbi magyar politikának. A 10—15 évvel ezelőtti szabadságunk látszólagos volt (irodalmunk sem vállalta fel a magyar sorskérdéseket). Az itt tanuló diákok közé tartoztam. Jól emlékszem, hogy amikor Kádár az Eötvös Kollégiumba ellátogatott — melybe én számtalan bürokratikus akadály után kerülhettem — karanténba zártak a palesztin, vietnami és arab diákokkal együtt. Rejtélyes okok, indokolatlan féltelmek miatt nem tehattuk fel kérdéseinket.

Ma már reménykedünk abban, hogy előbb-utóbb nemcsak kormányok között jöhet létre kapcsolat, hanem magyarok között is, mégpedig legitim módon.

B. M.